

Калюга О.Д.,
аспірант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ТИПОВІ СПОСОБИ УЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ
ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ
В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

Сучасні зміни, що відбуваються в політичній та соціально-економічній сфері, насамперед вплинули на галузь охорони здоров'я в Україні. Високий рівень смертності, захворюваності, інвалідності населення поряд із незадовільним рівнем медичного обслуговування та невідповідною кількістю новітнього сучасного обладнання вимагають невідкладних організаційно-управлінських змін. Стосовно бюджетних кримінальних правопорушень в галузі охорони здоров'я офіційної статистики не ведеться, проте аналіз правоохоронної практики свідчить про значне збільшення протиправних дій у цій сфері. Кількість кримінальних правопорушень значно збільшується в умовах запобігання гострій респіраторній хворобі COVID-19, що спричинена коронавірусом SARS-CoV-2. Спостерігається значне спрощення процедури торгів, що призвело до зростання безпідставних завищень цін виробниками і постачальниками на вироби медичного призначення, медичне обладнання та засоби індивідуального захисту.

Центральне місце у протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я, займають способи їх учинення. Г. Г. Зуйков формулює визначену категорію як систему взаємообумовлених рухливо детермінованих дій, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину, що пов'язані з використанням відповідних знарядь і засобів, а також часу, місця та інших сприятливих обставин об'єктивної обстановки здійснення злочину [1, с. 9].

На думку С. М. Зав'ялова, означена категорія представляє собою

тріаду способів готування, вчинення та приховання злочину. На думку вченого, ними виступає різновид діяльності людини, якій притаманні соціально-психологічні якості, орієнтувальні, сенсомоторні особливості суб'єкта [2, с. 5]. Як бачимо, науковці формулюють свої визначення виходячи з елементного наповнення досліджуваної категорії.

Інші вчені відзначають, що безпосереднє криміналістичне значення типового способу вчинення злочину визначається тим, що вчинення злочину певним способом залишає характерну для нього сукупність різних слідів. Тому за наявності певних слідів чи інших даних, що вказують на можливий спосіб конкретного злочину, версія про спосіб дозволяє виявити інші сліди, які, зазвичай, залишаються при такому способі вчинення злочину. У свою чергу, способи вчинення злочинів повторюються тому, що повторюються детермінуючі їх об'єктивні та суб'єктивні чинники, тобто злочинець, діючи в аналогічних умовах, використовує подібні знаряддя [3, с. 11].

На підставі аналізу судово-слідчої практики та опитування працівників слідчих підрозділів, що проводив В.А. Бідняк, можна виокремити наступні сучасні способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я:

1. Проведення державних закупівель з порушенням законодавства.

1.1. Завищення вартості товару шляхом складання додаткових угод. При такому способі розповсюдженою є злочинна схема, коли учасники закупівель у змові з керівництвом лікарень використовують випадки, за яких допустима зміна договору про закупівлю. Оскільки в Законі чітко не зазначено, скільки разів на бюджетний рік можна завищувати ціну додатковою угодою, то підвищення цін на 10 %, проведене кілька разів, суттєво змінює заявлену тендерну ціну і в результаті кінцева сума перевищує пропозиції інших учасників тендерів.

1.2. Постачання товару, який не відповідає технічним вимогам. Так, при закупівлі медичного обладнання виникають злочинні посягання, коли учасники представляють тільки сертифікат на певне обладнання, а насправді представляється інше, з гіршими показниками. Без протоколу випробувань не можливо відстежити всі дані того чи іншого приладу. Таким чином, тендерна пропозиція виграє, не маючи на те законних підстав. Звісно, такі правопорушення можуть бути вчинені як фірмою-

учасником самостійно, так і за попередньою змовою з уповноваженими особами закладів охорони здоров'я.

1.3. Складання тендерної документації під певного учасника за винагороду. Згідно із законодавством замовник установлює декілька кваліфікаційних критеріїв, серед яких: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід; наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору тощо. Представники закладу охорони здоров'я користуються положенням ст. 16 ЗУ «Про публічні закупівлі» і висувають необґрунтовані кваліфікаційні вимоги, які не мають підстав для існування. Як правило, таким вимогам відповідає тільки один суб'єкт господарювання, який заздалегідь був визначений переможцем.

1.4. Уникнення тендеру шляхом поділу предмета закупівлі. Враховуючи, що сума допорогової закупівлі на товари повинна не перевищувати 200 тис. грн., а на будівництво 1,5 млн. грн., варто звертати увагу на товари, які мають один код класифікатора, та поділ яких не дозволяється відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі».

1.5. Попередня стовідсоткова оплата товару до його поставки. При цьому способі замовник використовує бюджетні кошти і безпідставно здійснює передплату товару, якого на час закупівлі у постачальника не мається або не має можливості взагалі його поставити.

1.6. Підроблення документів щодо приймання виконаних робіт або поставлених товарів. Цей спосіб найбільш поширений, на що вказують результати дослідження кримінальних проваджень та найчастіше використовується як самостійно так і у сукупності з іншими економічними злочинами у тому числі: розтратою або привласненням бюджетних коштів, крадіжками, нецільовим використанням бюджетних коштів, зловживаннями службовим становищем тощо.

1.7. Змова учасників при проведенні торгів, які навмисно відіграють роль технічного конкурента та, як правило, пропонують неправомірну пропозицію. Мова йде про змову між учасниками конкурсних торгів, які задля перемоги діють за завчасно узгодженим планом. Як правило, у злочині застосовується два або більш суб'єкти господарювання. При проведенні процедури злочинці умисно пропонують ціну з певним шагом пониження ціни, яку визначає замовник. Якщо інші конкуренти не подали

своїх цінових пропозицій то суб'єкти господарської діяльності, які діяли у змові і подали найменшу ціну, відмовляються від своїх пропозицій і замовник змушений укласти договір за найвищою ціною чим спричиняються збитки бюджету.

1.8. Змова учасників при проведенні торгів, які заздалегідь домовляються про демпінгування ціни.

1.9. Безпідставне відхилення найбільш економічно вигідної пропозиції (наприклад, звертається увага на формальні недоліки, наприклад такі, як, нумерація сторінок, а не листів).

1.10. Привласнення бюджетних коштів шляхом безпідставного нарахування зарплатні, виплата премій, коштів на відрядження та інших платежів. Типова схема скоєння злочину полягає у виготовленні офіційного документа до якого вносяться невідповідні відомості, та у подальшому використанні підробленого документа наприклад, для привласнення бюджетних коштів, виділених для виплат заробітної плати та премії.

2. Нарахування та виплата обов'язкових платежів особам, які оформлені як працівники, але фактично не працюють у медичному закладі. В закладах охорони здоров'я поширені факти оформлення у якості працівників осіб, які фактично у закладі не працюють, але щомісячно їм виплачується заробітна плата, премії, матеріальна допомога. Цей спосіб найбільш поширений у великих лікарнях, де працює велика кількість працівників і наявність «мертвих душ» непомітна для інших. Про існування такої категорії працівників достовірно відомо лише винятковому колу осіб, до яких належать керівник закладу, працівники відділу кадрів та бухгалтерії.

3. Використання медобладнання та виробів медичного призначення в особистих цілях.

4. Використання бюджетних коштів не за цільовим призначенням.

5. Використання за нецільовим призначенням приміщень, обладнання, земельних ділянок.

6. Підроблення медичної документації щодо встановлення групи інвалідності, народження дитини, видача фіктивних довідок щодо тимчасової непрацездатності.

7. Складання фіктивних документів щодо кількості хворих з метою збільшення бюджетного фінансування закладу.

8. Надлишкове списання лікарських засобів, виробів медичного призначення, білизни, інвентарю тощо.

9. Привласнення коштів шляхом їх списання на поточний ремонт будівель лікарні, закупівлю побутового інвентарю під авансові звіти тощо.

10. Оплата енерго-, теплопостачання та інших платежів з держбюджету за інших суб'єктів господарювання – функціонування приватного кафетерію на території лікарні, приватного кабінету ультразвукової діагностики, діагностичної лабораторії.

11. Невиконання службових обов'язків належним чином щодо збереження майна закладу охорони здоров'я.

12. Привласнення бюджетних коштів, виділених на державну програму з трансплантації органів.

Можна погодитися з В.А. Бідняк, що способи учинення даних кримінальних правопорушень змінюються відповідно до сучасних трансформацій і передбачити їх усі вкрай складно [4, с. 52-66; 5].

Підсумовуючи, слід зазначити, що розглядаючи спосіб учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з державним фінансуванням галузі охорони здоров'я, необхідно обов'язково враховувати його трирівневу структуру, зокрема, підготовку, безпосереднє вчинення та приховування, що дозволить якісно протидіяти злочинним проявам.

Список використаних джерел:

1. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления : автореф. дисертація докт. юрид. наук: 12.00.09 / М., 1970. 31 с.

2. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 20 с.

3. Колесниченко А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : текст лекции. Харьков : Харьков. юрид. ин-т, 1967. 28 с.

4. Бідняк В. А. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2020.

265 с.

5. Бедняк В.А. Современные способы совершения преступлений, связанных с государственным финансированием здравоохранения. *Научно-методический журнал «Право и политика»*. Кыргызская Республика, Бишкек 2018. № 3. С. 74–79.

Карповський С.В.,
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ НАПРЯМКИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ СКОЄННЮ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

Серед суспільно-небезпечних діянь, які посягають на життя, здоров'я, волю і гідність особи, особливу небезпеку становлять умисні тяжкі тілесні ушкодження.

Такі злочини викликають негативний резонанс у суспільстві, привертають увагу громадськості до діяльності правоохоронних органів щодо їх розкриття.

Більшість тяжких тілесних ушкоджень, вчиняються за умов неочевидності, що не тільки характеризує цей злочин, а й суттєво впливає на їх розкриття. Певну частину даного виду злочину скоюють раніше засуджені особи, особи, які вживають наркотичні засоби, психічно хворі.

При скоєнні цього злочину, насильство – є, і як засіб досягнення мети, і як елемент мотивації [1].

У системі заходів щодо попередження та розкриття злочинів особливе місце посідає боротьба з посяганнями на життя та здоров'я людини.

Неодмінною умовою належної організації робіт щодо попередження та розкриття умисних тяжких тілесних ушкоджень є глибоке та всебічне вивчення таких злочинів, своєчасне проведення заходів щодо встановлення й усунення причин й умов, що сприяють їх скоєнню.

Оперативно-розшукова профілактика є однією з організаційно-